ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΚΟΥΡΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣΙΑΔΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1940

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^ΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Η ΣΚΕΠΑΣΜΕΝΗ ΜΟΡΦΗ

Ἀπὸ ζωὴ λαχταριστὸ σ' αἰθέρα μυστηρίου
ἓν ὄνειρο μοῦ πρόσφερε μορφὴ πού, σκεπασμένη
κι' ἂν ἦταν, φαίνονταν θεϊκιὰ σ' ὅλα της κι' ὡς στεκόταν
ἀκίνητη.
— Τ' ἀληθινοῦ τοῦ κόσμ' οὐράνιε ξένε,
πές μου ἂν ἐσώθη τῆς καρδιᾶς μου ἡ φίλη κι' ἡ κορώνα
ἡ πιὸ λαμπρὴ τῶν οὐρανῶν στὴν κεφαλή σου ἂς εἶναι
καὶ τὸ φιλί μου, τὸ φιλὶ στὰ πόδια τὰ δικά σου.
Ἀπὸ γιορτὲς τῶν οὐρανῶν τὴ θάλασσα μὲ ρόδα
ποὺ νὰ σκεπάζη, πιὸ λαμπρὸς ἕνας οὐράνιος λόγος
εἶναι μικρός, ποὺ θὰ 'φτανε στὴν ἀκοὴ τοῦ ἀνθρώπου.
Ἂν σώθηκεν ἡ φίλη μου πές μου, γιατὶ ἁγιασμένα
στόματα ποὺ εἶχανε πλαστῆ νὰ λὲν ἔχω ἀκουσμένα
πῶς καὶ τὸ χιόνι εἶναι λερὸ στὰ μάτια τῶν ἀγγέλων.
Κι' ἀπ' τὴ στιγμὴν ὁπού 'κρυψεν ἡ γῆ τὸ πρόσωπό της
ἀπὸ τὸν κόσμο, μὲ χαρὰν ὁπού βλεπε κι' ἀγάπη
τὸ διάβα της κι' ἐσκόρπιζε τὸν ἔπαινο, ποὺ εἶν' ἄνθος
τοῦ λόγου μας περήφανο, μ' ἔπνιγε ἡ ἀμφιβολία
καὶ πιὸ πολὺ ποὺ λύτρωσι νὰ 'βρισκα δὲ μποροῦσα.
Κι' ὅ,τι τὸ στέριο στὴ Ζωὴ βρίσκεται, τότε ἀρχίζει
τρεμάμενο νὰ στέκεται μπροστά μου, ὡς τὸ καντήλι
τ' ἀκοίμητο ποὺ στὸ ναὸ τὴ νύχτα πάει νὰ σβήση
καὶ τὰ κονίσματα, ὡς κινιέται ἡ φλόγα, τρεμολάμπουν
κι' οἱ πλάκες ἀπ' τὰ μνήματα, τὸ κάθε τι τριγύρω
ἀπ' τὴ ματιά μας ἕτοιμο φαίνεται νὰ γλιστρήση.
Μὰ τώρα ποὺ θειότητα τόση μοῦ στέκει ἀγνάντια,
στὰ στήθη μου εἶναι δυνατὸ Παράδεισο ν' ἀνοίξη
ἢ Κόλασι, γιατὶ κι' αὐτὴ γιὰ τὴν ψυχή μου ἐστάθη
κι' εἶναι ἀκριβῶς ὅ,τι ἡ ψυχὴ γιὰ τὸ κορμί μου ἀξίζει.
Μέρες ἡλιόλουστες, νυχτιὲς μακρυὲς ὁποὺ περάσαν
τὸ ἴδιο τὴν ἀγνότητα γνωρίσαν τοῦ ἔρωτά μας.
Ποτὲ δὲν τό 'μαθε κανείς, ποτὲ δὲ θὰ τὸ μάθη.
Πηγ' ἦταν, μυστικά 'τρεξε, χωρὶς ἦχον κανένα.
Στὴ σκέψιν εἶχεν ὁμορφιά, στὰ αἰσθήματα, στὸ λόγο,
στὴν κίνησι, ποὺ σύμφωνη ταιριάζαν μελῳδία
μὲ τὴ μορφή, καὶ μέσ' σ' αὐτὴ τὴν τόσην ἀφθονία
καθαρὸν ἔβλεπες βυθὸ καθὼς ἐκ τῆς θαλάσσης
τὰ καθαρὰ βαθύτατα νερὰ θωρεῖς τὸ βράχο
ἀκίνητος νὰ ντύνεται μὲ πράσινο χορτάρι.
Ἐπήγαζε ἀπ' αὐτὴν ζωὴ καὶ περικύκλωνέ με
μὲ δύναμιν ἀνίκητη, σὰν τώρ' αὐτὴν τοῦ Χάρου.
Στὸ στῆθος μου ἔπαλλε ὁ οὐρανὸς μ' ὅσες φωνὲς κι' ἂν εἶχε :
μὰ ὅταν ἡ γῆ τοῦ τάφου της στ' ἄγγισμα τοῦ λειψάνου
ναὸς ἐγίνη, ὁ θάνατος καθημερνὸς στὸν κόσμο,
ὁ θάνατος ἀπίστευτο πρᾶμα καὶ νέον ἐφάνη.

Στ. 14 τὸ πρόσωπό της (τῆς φίλης τοῦ ποιητοῦ). Στ. 15 ὁπού 'βλεπε (ὁ κόσμος). Στ. 21 αἱ λέξεις τ'ἀκοίμητο ὑπάρχουν εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Σολωμοῦ ἑλληνιστί, ἀντικατασταθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν « la lampada eterna ». Στ. 27 γιατὶ αὐτὴ (ἡ φίλη τοῦ ποιητοῦ). Στ. 40 αὐτὴν τοῦ Χάρου (= ὅπως τὴν περιζώνει, τὴν φίλην τοῦ ποιητοῦ ἡ δύναμις τοῦ θανάτου).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΑΠΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΡΠΑΝΛΗΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

45 Ὠχρά, θλιμμένα γιὰ καιρὸ τῶν γυναικῶν τὰ κάλλη,
φάνηκαν, κι' ἀδυνάμσαν σὰν νὰ 'τανε γυναῖκες
καὶ κλάψαν οἱ ἄντρες. Μπορεῖ κεῖ τριγύρω της νὰ μείνουν
τὰ κόκκαλά της τ' ἄγνωστ' ἁγιασμένα, τὰ σκουλήκια
μπορεῖ νὰ μὴ γεννήσουνε, μπορεῖ νὰ μὴ χαλάσῃ,
50 μπορεῖ καὶ μέσα ἐκεῖ ὁμορφη παντοτεινὰ νὰ μείνῃ,
μπορεῖ (τάχα παραμιλῶ;) αὔριο νὰ ξαναζήσῃ.
Γιατὶ ὅμως ἔτσι νὰ μιλῶ; Γιατὶ τὰ μεγαλεῖα
ἂν ὅλα ξεχυνότανε στὰ πόδια μου, καὶ τότε
στὰ μάτια της θὰ γύρευα τὴν εὐτυχία μονάχα.

55 Κειὰ τὴ στιγμὴ ἡ Μορφὴ τραυᾶ τὸ πέπλο της κι' ἐφάνη·
δόξα τὴν ἐπερίζωνε, χαμόγελο τῆς λάμπει.

Pisa, 23 Δεκ. 1938 Μετάφρ. Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ

*

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΔΙΑ ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ

Τῆς μεταφράσεως ποὺ προηγεῖται πρώτη μορφὴ ἐδημοσιεύθη τὸ θέρος τοῦ 1936 εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (¹) μὲ τὴν σημείωσιν ὅτι «κάθε σημερινὴ μετάφρασις δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἀπόδοσις ὠχρὰ μόνον τῆς σολωμικῆς ζωῆς, ποὺ δὲν εἶν' εὔκολον νὰ πλησιάσωμεν· οἱ καιροὶ δὲν δίδουν τὴν δυνατότητα τοιαύτης δημιουργίας καὶ ἡ μίμησις θὰ ἦτο ὀχληροτέρα ἀπὸ τὴν ἀπόδοσιν» (²). Παρ' ὅλην αὐτὴν τὴν εἰλικρινῆ ἐξομολόγησιν καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ρυθμικὴ ἐκείνη μετάφρασις δὲν εἶχε τὴν ἀξίωσιν πιστῆς ἀποδόσεως εἰς δεκαπεντασυλλάβους, ἐπεκρίθη δριμύτατα καὶ ἐπανειλημμένως. Ἂν τὸν Σολωμὸν δὲν ἱκανοποίησε ποτὲ οὐδενός του ἔργου μορφή, πῶς θὰ ἱκανοποιεῖ τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς σχολιαστὰς καὶ θαυμαστάς του καὶ ἡ πλέον κοπιώδης ἀπόπειρα τῆς ἀποδόσεως τοῦ ποιητικοῦ του πλούτου; Αὐτὴ ἡ ἔλλειψις ἱκανοποιήσεως μένει ἀκεραία καὶ μετὰ τὴν νέαν μορφὴν ποὺ ἐπῆρεν ἡ μετάφρασις, ὅπως τὴν παρουσιάζω τώρα· μετάφρασις ποὺ ἔχει τὴν ἰδίαν της μορφὴν καὶ ὕπαρξιν, ὡς προσπάθεια ἰδική μου ὄχι νὰ μιμηθῶ τὸν θεῖον σολωμικὸν στίχον, ἀλλὰ νὰ μεταγγίσω ὡς ἄνθρωπος σήμερον αἰσθανόμενος τὸ κάλλος μιᾶς ποιήσεως χθεσινῆς, ν' ἀποδώσω πιστότερον κάπως καὶ χωρὶς προέκτασιν ἀτόπων θεωριῶν, ὅ,τι ἔχει γραφῆ ἰταλιστί.

Ὡς πρὸς τὸ πρωτότυπον τώρα, ὑπενθυμίζω προχείρως ὅτι πρόκειται περὶ ἰταλικοῦ σχεδιάσματος, ποὺ ὁ Σολωμὸς ἔγραψε διὰ νὰ στιχουργήσῃ ἑλληνιστὶ κατόπιν, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιχειρήσῃ (ὁλόκληρος ἡ τελευταία εἰκοσιπενταετία του παρουσιάζει μόνον «φωτεινὰ διαλείμματα» δημιουργίας, εἶναι ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ὁ Ποιητὴς δὲν δύναται νὰ ἐπιμείνῃ εἰς ἄλλο τι εἰμὴ τῆς ἀνεπιτεύκτου τελείας μορφῆς τὴν ἀναζήτησιν). Ἐγράφη πιθανῶς τὸ 1848 ἢ ὀλίγον μετὰ ταῦτα καὶ ἀφορμὴν εἰς τὸν ποιητὴν ἔδωκεν ὁ θάνατος τῆς φίλης του *Αἰμιλίας Ῥοδόσταμο* (+ Ἰανουαρίου 1848 ν. ἡ.). Τὴν κόρην ἀγαποῦσε κρυφὰ καὶ εἰς τὸν θάνατόν της ἀφιέρωσεν ἑλληνικοὺς (³) στίχους καὶ ἡμιτελὲς ποίημα (⁴). Ἡ εὐγενικὴ ἐκείνη ψυ-

(¹) Ἄγνωστοι στίχοι τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γεννώμενα φιλολογικὰ προβλήματα ὑπὸ *Ν. Β. Τωμαδάκη*, Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 11, 1936 σ. 213-27, ἐν σ. 225-27.

Οἱ ἐπικρίναντες τὴν ἀνακοίνωσιν καὶ ἀλιεύσαντες τὰ τυπογραφικὰ λάθη δὲν ἐπρόσεξαν τὸ ἐν σημ. 1 τῆς σ. 225 «profondità» ἀντὶ «profondita», μεταβαλόν τελείως τὴν ἔννοιαν ἀνεκδότου στοχασμοῦ τοῦ Ποιητοῦ, μεταφραζομένου ἐλευθέρως κατόπιν τούτου ὡς ἑξῆς: «Ἡ ἀλήθεια εἶναι πηγὴ αἰωνία, ὅπου ὅταν ἐμβαθύνῃ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου αἰσθάνεται τὴν ἰδία της τὴν ἀξία κι' εἶναι εὐχαριστημένη».

(²) Σ. 216 σημ.

(³) Νεκρικὴ Ὠδή, ἀπόσπασμα (Εὑρισκ.ξσ. 210). Ἡ τελευταία της στροφὴ

Κι' αὐτὸς γελάει ποὺ σ' ἔβαλε
τέτοια λαλιὰ στὸ στόμα
κι' ὁ κόσμος, ὁποὺ ἐτίμησες
πατῶντας του τὸ χῶμα
ἀναγαλλιάζει ἡ σπίθα του
καὶ κατὰ σὲ πηδᾷ.

μεταφράζει ἐλευθέρως τὸ «Vide il mondo con gaudio e con amore (l' orma tua santa e vi spargea la lode)...» καὶ ἐπαναφέρει τὸ ἀπ. XXV στροφὴ II στ. 7-8 τοῦ Λάμπρου. Μέχρι τοῦδε ἠγνοεῖτο διὰ ποίαν ἐγράφη ἡ Ὠδὴ αὕτη. Περὶ τούτου συντόμως διεξοδικῶς (ὅρα καὶ τὴν ἑπομένην σημείωσιν).

(⁴) Εὑρισκόμενα σ. 297. Ἂς παραβληθοῦν οἱ ἐκεῖ στίχοι:

Ἄχ! σ' ἔσταινα βασίλισσα 'ς τῆς γῆς τὲς εὐτυχίες
ἐν' ὅλες τὲς δοκίμαζα κοιτῶντας τὴ θωριά σου

μὲ τοὺς τοῦ σχεδιάσματος, μεταφρασμένους:

Γιατὶ τὰ μεγαλεῖα
ἂν ὅλα ξεχυνόντανε στὰ πόδια μου, καὶ τότες
στὰ μάτια της θὰ γύρευα τὴν εὐτυχία μονάχα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ.ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΤΣΙΑΡΑΣ Τ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008